

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Олена Старинська

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної психології та логопедії,
Бердянський державний педагогічний університет,
E-mail: el.starinskaya@gmail.com

Модернізація освітньої сфери в багатьох державах світу стосується ратифікації Міжнародних документів про забезпечення прав кожної особи за світовими стандартами освіти. Інклюзивна освіта є необхідною для забезпечення якісного доступу осіб із особливими потребами до здобування освіти, зокрема вищої. Адже кожна особа має право на здобуття освіти, згідно Декларації про права людини і декларацій Організації Об'єднаних Націй. Інклюзивна освіта реалізується в умовах «мейнстрім» («основного потоку»), передбачаючи успішну адаптацію здобувачів освіти з особливими потребами.

У Законі України «Про освіту» задекларовано важливість створення необхідних умов для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами, зважаючи на їхні індивідуальні можливості. Важливість вирішення нагальних державних завдань підвищує значущість досліджень щодо здатностей особистості успішно адаптуватися, які інтегровано в її соціальному інтелекті. З огляду на зазначене, проблема розвитку соціального інтелекту здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами вирізняється актуальністю для сучасної психологічної науки і педагогічної практики.

Мета статті: висвітлити основні принципи розвитку соціального інтелекту здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

Соціальний інтелект виступає провідним чинником соціально-психологічної адаптації здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами. За нашою позицією, соціальний інтелект є складним інтегрованим комплексом здатностей особистості щодо таких процесів: пізнання різних явищ

у соціумі, сприймання групових стимулів ззовні, одержання нового досвіду і знань про взаємодії між людьми в соціумі; розуміння соціальних взаємодій; визначення і розуміння емоцій інших людей; розпізнавання проявів вербальної й невербальної поведінкової експресії інших людей; емпатії у ставленні до інших людей; передбачення дій і поведінки, як своєї, так і інших людей; управління діями і поведінкою, як власною, так і інших людей у спільних соціальних взаємодіях; адаптації в нових ситуаціях соціальних взаємодій із іншими людьми; досягнення успіху в соціальних взаємодіях із іншими людьми [3].

Вважаємо, що в інклюзивному освітньому середовищі закладу вищої освіти розвитку соціального інтелекту здобувачів із особливими освітніми потребами передусім сприятимуть принципи цього середовища. А саме – принципи недискримінації й толерантності, важливості ефективного залучення і включення до освітнього процесу кожного учасника освітнього процесу, зважаючи на його багатоманітність. Відтак, у спеціально створених умовах кожен здобувач вищої освіти із особливими потребами має відчувати власну участь в освітніх, культурних і соціальних процесах. Для цього здобувачам вищої освіти з особливими освітніми потребами необхідно надавати додаткову постійну / тимчасову підтримку в інклюзивному освітньому середовищі.

Важливо підкреслити, що надання системи таких послуг здобувачам вищої освіти з особливими освітніми потребами для реалізації їхнього права на освіту гарантує Українська держава. Інклюзивне освітнє середовище – це система умов і засобів для забезпечення спільного розвитку, виховання і навчання здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами, згідно їхніх можливостей. Провідною метою впровадження інклюзивної освіти є підтримка здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами, подолання всіх бар'єрів і налагодження їхніх дружніх стосунків із іншими учасниками освітнього процесу [2].

З переліченими вище принципами інклюзивної освіти корелюють і принципи особистісно орієнтованого підходу [1], дотримання якого спрямовано

на цілеспрямований розвиток кожного здобувача вищої освіти з особливими освітніми потребами як особистості, що відбувається в спільних взаємодіях із іншими учасниками освітнього процесу. Принципи особистісно орієнтованого підходу – гуманність, суб'єктність, ціннісне ставлення до кожного здобувача освіти, емпатійність, діалогічність, навчальна успішність, адаптивність.

Отже, дотримання в закладах вищої освіти основних принципів інклюзивної освіти та особистісно орієнтованого підходу сприятиме розвитку соціального інтелекту здобувачів із особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі. Адже відзначені принципи спрямовані на розвиток у здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами таких здатностей (виявляти емпатію, ефективно взаємодіяти з іншими людьми, досягати успіху в навчанні як спільній взаємодії з одногрупниками і викладачами, прогнозувати свої дії та дії інших учасників освітнього процесу, адаптуватися до нових соціальних взаємодій у дистанційному навчанні), що інтегровані в їхньому соціальному інтелекті. Перспективним для подальших наукових пошуків вважаємо питання про інноваційні психологічні технології розвитку соціального інтелекту здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : в 2- х кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. 280 с.
2. Інклюзивне навчання. Міністерство освіти і науки України : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> (дата звернення: 03.03.2023)
3. Старинська О. В. Проблема психологічної сутності понять «соціальний інтелект» та «емоційний інтелект»: науковий дискурс. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія*. 2022. Вип. 3 (56). С. 40–44. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2022.3.6>.